

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 12

DRAVCE A SOVY

Birds of Prey and Owls – Journal of Raptor Protection of Slovakia

**ŽIVÍ ALEBO MŔTVÍ?
SLOVENSKO JE MEDZI
NAJLEPŠÍMI**

**DRAVCE
V NEMILOSTI**

**TRI ROKY
S PLAMIENKOU**

2

2016

DRAVCE A SOVY

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 12 / Číslo 2 / 2016

Vydáva: Ochrana dravcov na Slovensku

Vedúci redaktor: Michal Noga

Redakčná rada: Lucia Deutschová,
Hana Latková, Marcel Uhrin

Grafická úprava: Grafické štúdio – DUDOK,
www.dudok.sk

Preklady: Lucia Deutschová,
Vladimír Nemček, Josef Vrána

ISSN: 1336 - 6874

Náklad: 200 kusov

Neprešlo jazykovou úpravou.

Adresa:

Ochrana dravcov na Slovensku
Raptor Protection of Slovakia (RPS)
Kuklovská 5
841 04 Bratislava

e-mail: dravce@dravce.sk

www.dravce.sk

tel.: 02 / 555 734 40

mobil: 0911 882 626

Bankové spojenie: Tatra banka a.s.

IBAN: SK551100000002623078364

IČO: 317 97 717

Fotografia na titulke:

Sokol červenonohý (*Falco vespertinus*).
Foto: Jozef Chavko

Fotografia na zadnej strane obálky:

Sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)
a kúvik obyčajný (*Athene noctua*).
Foto: Jozef Chavko

Ďakujeme že sa pozeráte – z bezpečnej vzdialenosti. To je hlavné posolstvo projektu s názvom Sysľovské polia – divočina v Bratislave, ktorý podporil Bratislavský samosprávny kraj. Na vstupe do územia sme umiestnili informačné tabule a piktogramy. Vďaka tomu sa zvýši informovanosť návštevníkov a pochopenie pre potrebu regulácie pohybu ľudí v území.

Viac na www.dravce.sk/syslovskepolia

Výstavu „**Sedím na vedení a je mi dobre**“ projektu #LifeEnergia si v Bratislave pozreli desaťtisíce ľudí. Výstava bude budúci rok prezentovaná vo viacerých mestách na Slovensku. Cieľom výstavy je informovať návštevníkov o problematike, o zodpovednom prístupe energetických spoločností a aktivitách na ochranu vtáctva pred negatívnym vplyvom nadzemných elektrických vedení.

Čerstvé informácie nájdete vždy na www.lifeenergiaslovakia.sk

O všetkom vás pravidelne informujeme,
stačí nás sledovať na:

www.dravce.sk

www.facebook.com/dravce.sk

AKO NÁJŠŤ VINNÍKA?

Jazdíte autom? Aj ja. Vedeli ste, že na európskych cestách je každý rok usmrtených približne 10 miliónov vtákov a cicavcov. Keby sme počítali hmyz, číslo by bolo ešte šokujúcejšie. Kto je za to zodpovedný? Výrobcovia áut? Staviteľia ciest? Alebo sme to my, ktorí kupujeme autá a jazdíme s nimi po cestách, teda vytvárame dopyt na produkty a služby?

Živé vtáctvo máme jednoznačne radšej ako mŕtve. Preto robíme všetko možné aj nemožné pre jeho záchranu. Cieľom najnovších projektov je nie len poukázať na problém a zapojiť do riešenia odborníkov. Zameriame sa napríklad na dôsledné sledovanie procesu vyšetrovania konkrétnych prípadov nelegálnych aktivít.

Pri problematike vtáctva, elektrických vedení a zodpovednosti vidím paralelu s už spomenutými úhynmi na cestách. Elektrická sieť je nevyhnutná pre distribúciu elektriny k ľuďom. Tá je súčasťou nášho každodenného života. Bez dopytu nie je ponuka, bez nových obývaných území nie sú nové úseky vedení, bez áut netreba vozovky. Dôležité je, aby si každý z nás uvedomil a našiel svoj podiel zodpovednosti na tom, ako vlastným správaním môže prispieť k zlepšeniu sveta okolo a ochrane životného prostredia, vrátane vtáctva. Sami si určíme, koľko elektriny minieme, či využijeme lokálne produkty, koľko odpadu vyprodukuje a ako s ním naložíme. Všetci môžeme byť zodpovední, ak sa tak rozhodneme.

Lucia Deutschová

OBSAH

Ako nájsť vinníka	3
-------------------------	---

Príspevky

Kováč S. – <i>Od aplikácie jedov k biologickej ochrane</i>	4
Deutschová L. – <i>Živí alebo mŕtvi? Slovensko je medzi najlepšimi</i>	6
Deutschová L. – <i>Dravce v nemilosti</i>	8
Chavko J. – <i>Neobvyklý nález poruchy vývoja operenia mláďaťa sokola sťahovavého (Falco peregrinus)</i>	10
Vrána J., Šreibr O. – <i>Monitoring orla kříkľavého (Clanga pomarina) na Hornom Spiši v roce 2016</i>	12
Veselovský T. – <i>Tri roky s plamienkou</i>	14
Šnierer L., Dubravský A., Harvančík S. – <i>Ako sme výrom vybudovali hniezdo</i>	16
Chavko J. – <i>3D od ZSE – Podložka pre sokola lastovičiara má úspech</i>	17
Noga M. – <i>Cesta tam a zase naspäť</i>	18
Nemček V. – <i>Mapovanie sov v lesoch Malých Karpát pri Bratislave</i>	20
Noga M. – <i>Všetky cesty vedú...</i>	22
Kočí J., Schuchmann J. – <i>Monitoring vybraných druhov sov v šíršom okolí Piešťan</i>	23
Kováč S. – <i>Deti dravcom – dravce deťom</i>	25

OD APLIKÁCIE JEDOV K BIOLOGICKEJ OCHRANE

Mgr. Stanislav Kováč

Bol január 2016, môj posledný deň sčítavania orlov kráľovských. Od svitania som bol v teréne a pátral po orloch. Na jednej lokalite som okrem známeho miestneho páru pozoroval aj ďalšie dospelé orly kráľovské. Populácia hrabošov tu bola na miernom vzostupe a dravec sa tu kvôli tomu zlietali zo širokého okolia. Podarilo sa mi aj zopár záberov na kameru a spokojný s výsledkami sčítania som sadol do auta a pobral sa domov.

Jazdil som pomaly a zo zvyku sledoval všetko živé navôkol. Na poli som zrazu uvidel rojnicu ľudí. Zamrazilo ma! Ich činnosť mi pripomínala niečo, čo v prírode neradi vidíme - aplikáciu jedov proti hľadavcom. Odbočujem na poľnú cestu a ďalekohľadom preverujem dianie. Bolo to tak a moja dobrá nálada bola na bode mrazu! Ako tak poznám zásady aplikácie pri deratizácii a teraz sa evidentne porušovali. Priamo v chránenom vtáčom území! Chytám preto kameru a dokumentujem dianie. Chlapi sypali otravu kade-tade. Pri správnej aplikácii by sa mal toxín pustiť do diery a následne ju zasypať, alebo aspoň prišliapnuť, aby otrávený hľodavec uhynul v nore a nie na povrchu, kde ho môže skonzumovať dravec a tiež sa otráviť. Chlapi sa ani len nepokúšali diery zašliapnuť. Pravdu povediac, v ten deň by to bolo aj zbytočné, zem bola zamrznutá. Postupovali ku mne a zbadali, že ich z auta filmujem. Vystúpil som a pohlol sa smerom

ku nim, s úmyslom zistiť všetko potrebné. Pri pohľade na poľnú cestu som sa však musel zastaviť. Neverím vlastným očiam! Jedom napustené zrno ešte aj na ceste. Nechápeš a opäť zapínam kameru. Chlapi medzitým sadli do áut a už ich nebolo, tušili problém. Podišiel som kúsok do repkového porastu, kde aplikovali otravu a to mi priam vyrazilo dych. Otrava bola všade naokolo, nielen v okolí nôh, ale aj ďaleko od nich na zemi i repkových listoch. V mysli sa mi vynárali predstavy, ako asi dopadnú jarabice, bažanty a iné vtáky, ktoré tú otravu nájdú a priamo požerú. Spomenul som si aj na tých šesťdesiat uhynutých kusov srnčej zveri, ktoré sa vďaka podobným postupom nedávno otrávil v susednom okrese. Nechápeš toľkú nezodpovednosť a ľudskú ľahostajnosť. Pri predstave, že sa to takto robí na celom Slovensku ma opäť mrazí. Aj pre toto u nás mizne z polí drobná zver, vo veľkom si ju sami trávime! Nielen nevyhnutnými postrekmi, ale aj takto! Znechutený opäť všetko dokumentujem.

Ako Stráž prírody mám zo zákona aj určité povinnosti. Telefonicky preto kontaktujem obvodné oddelenie životného prostredia v Nitre. O ničom nevedeli a nikomu nedávali súhlas na trávenie v tejto lokalite. Za daných okolností mám volať políciu a podať trestné oznámenie. Kým polícia prišla, stihol som vyrozumieť aj vedenie CHKO Ponitrie a Ochranu dravcov na Slo-

Otrávené zrno voľne ležiace na povrchu pôdy.

Foto: S. Kováč

Realizácia kompenzačných opatrení – osadenie búdok.

Foto: P. Martiš

vensku, nakoľko aj dravce tu boli ohrozené. Báli sme sa najmä o orly kráľovské. Trávil sa na teritoriálnom rozmedzí dvoch párov, ktoré tu majú svoje loviská.

Najskôr polícia a zdĺhavé dokumentovanie miesta činu, potom médiá, následne stretnutie s predsedom miestneho družstva, ktorým bol na moje prekvapenie známy zo spoločného pobytu v nemocnici a roky som ho nevidel. S príchodom tmy sme ešte boli na mieste a sledovali ako začína snežiť. Každý s inými pocitmi, veď sneh zakrýval všetko to podstatné. Policajti síce nariadili predsedovi likvidáciu otravy zasypaním zemou, ale ako to teraz urobia? Deň sa pre mňa skončil až neskoro v noci na policajnom oddelení, kde som odovzdal filmový materiál a spísali moju svedeckú výpoveď.

Na druhý deň ráno tam bolo cca 3 cm snehového poprašku. Najskôr ma to mrzelo, no po konzultácii s Dr. Jožkom Brestovským, hlavným tvorcom metódy deratizačných postupov u nás, sa aj mne ľahšie dýchalo. Podľa neho nám sneh pomohol zachrániť veľa vtákov jednak tým, že otravu pod snehom nevidia a nezožerú a tiež tak, že zvýšenou vlhkosťou sa použitý jed rýchlo zneutralizuje a bude neúčinný. Našťastie tak aj bolo! Snež sa roztopil až po troch dňoch, keď už jed neúčinkoval. Osobne som v danej lokalite vykonával kontrolu každý deň v týždni a nezaznamenal som žiadny úhyn.

A prečo o tom píšem? Všetko sa to stalo iba pár mesiacov po školení zameranom na účinnú komunikáciu v praxi, ktoré sme ako členovia RPS absolvovali. Bohužiaľ nemohli sme tam byť všetci, no každý z nás sa môže ocitnúť v podobnej situácii, práve preto to spomínam. Tam sme si nacvičovali, ako postupovať v podobných prípadoch, ako môžeme manažment poľnohospodárskych družstiev nasmerovať na ekologickejšiu variantu boja proti hlodavcom. Teraz prišla príležitosť, všetky teoretické vedomosti pretaviť do reálnych opatrení v praxi. Našťastie predseda dotknutého družstva, bol chlap na pravom mieste a nielenže si priznal chybu, ale nás aj počúval. „Téčka“ pre dravce dal na rizikových parcelách rozmiestniť do dvoch mesiacov a už v tejto sezóne plnili svoju funkciu. Tiež súhlasil s tým, že družstvo zabezpečí výrobu 30 ks polobúdok pre dravce, ktoré budú v spolupráci s nami rozmiestnené na rizikových parcelách. Aj kvôli tomu dostali na obvodnom úrade životného prostredia iba najmiernejší trest a súbežne boli rozhodnutím zaviazaní na výrobu a rozmiestnenie uvedeného počtu búdok. V októbri 2016 sme ich spoločne umiestnili na vhodných miestach. Snáď to bude sľubný začiatok ďalšej spolupráce s poľnohospodármi pri ekologickejšom obhospodarovaní poľnohospodárskych kultúr.

Z predchádzajúcich skúseností vieme, že polobúdky s obľubou obsadzujú najmä sokoly myšiare a myšiarky ušaté, ktoré majú vo voľnej prírode nedostatok hniezdných príležitostí. Dúfam, že dravce i tentokrát zareagujú štandardne a svojou zvýšenou koncentráciou udržia miestnu populáciu hlodavcov na znesiteľnej úrovni. Zamestnanci PD sa tak budú môcť

V rámci realizačných opatrení boli vyvesené búdky pre dravce a sovy.
Foto: P. Martiš

na vlastné oči presvedčiť, že jeden sokol myšiár im naozaj dokáže zachrániť až 1,2 tony obilia a krmovín ročne. Pritom ešte ušetria finančné prostriedky za doteraz veľkoplošne realizovanú deratizáciu, ktorá sa často vykonávala nepripustným spôsobom, bez akejkoľvek ďalšej environmentálnej zodpovednosti poľnohospodárov a hlavne na úkor biodiverzity v poľnohospodárskej krajine.

Snáď aj farmári už konečne pochopia, že jediná správna cesta k nášmu prežitiu je spolupráca! Spolupráca nielen s nami ochranármi, ale hlavne spolupráca s prírodou a nie večný boj s ňou. Našou úlohou by tu malo byť podanie pomocnej ruky a správne nasmerovanie na ekologický aspekt ich spoločensky tak dôležitej činnosti.

SUMMARY

FROM POISONING TO BIOLOGICAL CONTROL

In January 2016 I witnessed an improper use of rodenticides in SPA Tribeč. The area is an important hunting territory of Imperial Eagle pair we contacted the police and responsible Nature Conservation Authority. We also contacted the management of the responsible farm. The management not only admitted their mistake. As compensation measures they produced and installed in cooperation with us 30 nest boxes for small species of birds of prey. Also a platforms for perching were installed for birds in high numbers. Continuous communication with the management of Farms is necessary to ensure entire conservation of (not only) birds of prey and owls.

ŽIVÍ ALEBO MŔTVI? SLOVENSKO JE MEDZI NAJLEPŠÍMI

Lucia Deutschová

LIFE **e**nergia

Maďarská energetická spoločnosť MAVIR už tradične organizuje v novembri medzinárodnú konferenciu (www.mavir.hu). Jej význam spočíva najmä v čoraz vyššom počte zahraničných účastníkov a ich príspevkoch na tému vzťahu vtáctva a elektrických vedení. Distribučná a prenosová sieť elektrických vedení je nevyhnutnou súčasťou ľudského prostredia. Spôsobuje smrť miliónom voľne žijúcich vtákov na celom svete. Preto odborníci venujú nemalú pozornosť prevencii a eliminovaniu tohto rizika. Spoločné stretnutia sú ideálnou možnosťou zefektívnenia vzájomnej spolupráce. Ochrana dravcov na Slovensku (RPS) je na MAVIR konferencii každoročným hosťom. Už po tretíkrát sme v pondelok 7. novembra prezentovali výsledky projektu LIFE Energia (www.lifeenergia.sk). V úrovni objemu, kvality a spracovania údajov

jednoznačne patríme medzi tých najlepších. LIFE Energia je najväčším projektom svojho druhu, aký bol doposiaľ na Slovensku realizovaný, s ohľadom na veľkosť územia, kvantitu a kvalitu zozbieraných údajov. Vyškolili sme 80 mapovateľov, ktorí počas 15 mesiacov (od decembra 2014) pri kontrole 7 tisíc kilometrov vedení (65 tisíc stĺpov a stožiarov) v 13 Chránených vtáčích územiach prešli 30 tisíc kilometrov a spravili 130 tisíc dokumentačných záberov. Zistili sme, aké druhy vtákov sa stávajú obeťami zásahov elektrickým prúdom či nárazov do drôtov vedení a v akom počte. Vieme tiež, aké typy konštrukcií sú pre vtáctvo najviac nebezpečné a ktoré sú naopak bez rizika - umožňujú vtákom bezpečne dosadnúť, prípadne im v tom účinne zabránia. Vďaka špeciálnej metodike sme v kombinácii s výsledkami terénnej

Foto: P. Laboš

Z mapovania.

Foto: A. Dočolomanský

Monitoring úhynov.

Foto: F. Tullis

prieskumu určili úseky, kde je potrebné umiestniť zvyrazňovače vedení (odkloňovacie prvky). Vtáky si tak drôty včas všimnú a nadletia ich. Tri energetické spoločnosti – partnerské VSD, ZSD a spolupracujúca SSE-D, postupne inštalujú štyri typy prvkov v celkovom počte takmer 8 tisíc kusov na 80 kilometrov vedení. Investícia do tohto opatrenia je 0,5 milióna eur. Ročne tak pred nárazom zachránime približne 600 vtákov, ktorých spoločenská hodnota je bezmäla 1,5 milióna eur. Okamžite po umiestnení prvkov prebieha kontrola efektivity v teréne – pozorovanie správania vtáctva a preverenie prípadných úhynov. Všetky etapy monitoringu prebiehajú v zmysle presne určených odborných postupov.

Funkciu ochrany vtáctva pred nárazom budú v budúcnosti plniť i stromy vysadené v projektových územiach. Vďaka ich umiestneniu dostatočne blízko pri vedení sa vtáky v snahe nadletieť vetrolam vyhnú aj drôtom.

Výsledky projektu LIFE Energia sú využívané aj pracoviskami Štátnej ochrany prírody SR i energetickými spoločnosťami pri posudzovaní zámerov na výstavbu či rekonštrukciu úsekov elektrických vedení v rôznych oblastiach. Stále viac častí našej krajiny tak poskytuje vtáctvu bezpečné pristátie, prelety, hniezdenie, lov. Patríme tak medzi krajiny, kde sa ochrana vtáctva stala vysokou prioritou a prispieva sa k nej reálnymi opatreniami.

SUMMARY
**DEAD OR ALIVE?
SLOVAKIA IS AMONG THE BEST**

Distribution network of power lines has various forms of negative impact on different birds species. On 7th November we presented results of LIFE Energy project on a Conference organized by Hungarian Electric Company MAVIR in Budapest. The Conference was focused on birds vs. power lines issue. LIFE Energy is the largest project of its kind implemented in Slovakia concerning the size of area under the survey, amount and nature of data collected as well as the level of evaluation. Under this project (www.lifeenergia.sk) a survey of power lines (22 kV and 110 kV) in 13 Special Protected Areas in Slovakia was carried out between December 2014 and February 2016. Under the LIFE Energy project bird flight diverters will be installed on the most dangerous power lines to protect birds from collisions. At least 600 birds will be saved each year in a social value of 1,5 mil. euro. Efficiency of different types of flight diverters will be compared and evaluated.

DRAVCE V NEMILOSTI

Lucia Deutschová

Na Slovensku majú nelegálne aktivity, obzvlášť v spolupôsobení s inými faktormi, vysoký negatívny vplyv na mnohé vzácné druhy vtákov. Za posledných 10 rokov sa obeťou nelegálnych aktivít stalo na Slovensku minimálne 336 jedincov 57 druhov vtákov. Uvedené čísla informujú predovšetkým o náhodných nálezoch, nakoľko až doteraz nebol robený žiaden cielený prieskum, zameraný na odhaľovanie týchto zločinov. Orol kráľovský i sokol rároh sa v tomto období stali obeťami nelegálnych činov zhodne v počte minimálne 19 jedincov. V prípade orla kráľovského je alarmujúci fakt, že tento počet predstavuje v podstate polovicu západoslovenskej populácie, ktorá je veľmi krehká – už 10 rokov jej veľkosť nenarástla ani o jediný pár. Dará sa hlavne orlom na východe, kde hniezdi 70 % celoslovenskej populácie a trend je tu jednoznačne rastúci. V utorok 8. novembra spoločnosť MAVIR zastrelila ďalšiu dôležitú medzinárodnú konferenciu – venovanú práve nelegálnym aktivitám, ktorých obeťou sú vtáky. V príspevkoch re-

zonovali najmä otravy karbofuránom, počet prípadov v evidencii európskych organizácií stúpa.

Koncom minulého a v priebehu tohto roka sa u nás objavilo niekoľko šokujúcich prípadov, doslova zverstiev. Môžeme spomenúť tri haje červené, otrávené v oblasti Záhoria. Nájdené boli vďaka vysielackám, osadeným v jednom prípade rakúskymi a v ďalších dvoch prípadoch českými kolegami. Medzinárodná hanba. Tak veľmi trefne nazvali prípady médiá, ktoré o nich informovali.

V oblasti Levočských a Slanských vrchov boli zaznamenané tri prípady použitia otráveného holuba priamo pri hniezde sokola sťahovavého. Všetky mali spoločné znaky – rovnaké lano na upevnenie holuba, rovnaký klin, rovnaký jed. O tom, kto bol páchatel', môžeme polemizovať, do úvahy pripadajú rôzne skupiny, v ktorých záujme môže byť usmrtenie predátora holubov, či zákonom chráneného hniezdiča na skalách, ktoré mohli byť využívané na lezenie. V uvedenej oblasti boli takéto prípady zaznamenané aj v minulosti, vyšetruje ich polícia.

Obeťou otráv sa stáva aj sokol sťahovavý.

Foto: J. Lipták

V Maďarsku, Taliansku či Španielsku pomáhajú hľadať otrávené návnady špeciálne vycvičené psy. Dvoch budeme mať aj na Slovensku.

Foto: D. O. Gáti

Orol kráľovský je v centre záujmu nového projektu.

Foto: J. Chavko

Od októbra 2016 sa oficiálne začal medzinárodný projekt LIFE pod skráteným názvom Pannon Eagle, RPS je jeho súčasťou. Cieľom projektu je ochrana orla kráľovského a sokola rároha v partnerských krajinách, so zameraním na prevenciu, odhaľovanie a riešenie prípadov nelegálnych aktivít. Z veľkej miery je projekt odovzdaním bohatých skúseností maďarských kolegov s úspešným projektom LIFE Helicon. Zaujímavou aktivitou, ktorá sa v Maďarsku osvedčila a v novom projekte bude realizovaná aj na Slovensku, je využitie špeciálne vycvičeného psa pri hľadaní otrávených návnad a ich obetí v teréne. Najdôležitejšou ambíciou nového projektu je zvýšenie úrovne vyšetrovania odhalených prípadov a odsúdenie páchatel'ov ako najúčinnější spôsob prevencie ďalších nelegálnych aktivít.

I keď sa to na prvý pohľad nemusí tak javiť každému, Slovensko je v porovnaní s viacerými európskymi krajinami na dobrej ceste k riešeniu nelegálnych aktivít cielených na vtáctvo. Dôvodom je najmä ochota spolupráce a priamej participácie orgánov zastrešujúcich procesy vyšetrovania.

Spracovanie údajov o prípadoch nelegálnych aktivít bolo realizované aj v rámci Malého členského projektu RPS. Viac o projekte LIFE Pannon Eagle sa dozviete na www.dravce.sk a o tohoročnej MAVIR konferencii na stránke www.mavir.hu.

SUMMARY

BIRDS OF PREY IN DISFAVOUR

In Slovakia the illegal activities have a high negative impact on various bird species especially in synergism with other factors. During the last 10 years 336 individuals of 57 different species became a victim of illegal activities. These number informs about cases recorded randomly during other field work. No systematic survey focused to detect illegal activities was held up till now. In the above mentioned period 19 individuals of Imperial Eagle and the same number of Saker Falcon were killed illegally. Since November 2015 three cases of poisoned Red Kite were recorded in Záhorie region. The Kites were tagged by a PTT, one was from Austria and two from Czech republic. In Levočské and Slanské vrchy Mountains three cases of poisoning were recorded directly by the nest of a Peregrine Falcon. The new LIFE Pannon Eagle project will adopt successful methods from Hungarian HELICON project as well as other projects into the fight with bird crime in Slovakia.

NEOBVYKLÝ NÁLEZ PORUCHY VÝVOJA OPERENIA MLÁĎAŤA SOKOLA ŠŤAHOVAVÉHO (*FALCO PEREGRINUS*)

Jozef Chavko

Od roku 1994, kedy po dlhej prestávke zahniezdil prvý pár sokolov ťahovavých v Malých Karpatoch sledujeme každoročne úspešnosť niekoľkých desiatok párov na celom území Slovenska. V rámci krúžkovania nám prešlo cez ruky už niekoľko stoviek mláďat. Sokoly u nás hniezdia často aj v nadmorských výškach viac ako 1000 m nad morom. Pre prežitie v náročných klimatických podmienkach sú mláďatá vybavené husťm prachovým perím, ktoré je dôležité pre udržanie telesnej teploty najmä v rannom veku počas neprítomnosti rodičovských jedincov na hniezde.

Pri krúžkovaní mláďat sokolov v Štiavnických vrchoch som dňa 9.5.2015 zaznamenal neobvyklý nález. Na hniezde bolo len jedno, asi 25 dňové mláďa a na prvý pohľad ma upútalo svojím zovňajškom. Na

celom povrchu tela nemalo ani náznak prachového operenia. Z kože vytŕčali len kostrnky operenia ručných a chvostových pier a budúceho operenia tela. Na koži na niektorých miestach boli pozorovateľné aj zápaly kože, najmä na lakťoch a na vnútornej strane stehien.

Pri kontrole úspešnosti dňa 30.5.2015 bolo hniezdo už prázdne a ani v okolí hniezda mláďa nebolo pozorované. Z najväčšou pravdepodobnosťou mláďa z hniezda nevyletelo.

Príčinu tejto anomálie sa nepodarilo objasniť, nemožno však vylúčiť vplyv stále častejšieho nezákonného vykladania otrávených návnad, ktorý je motivovaný najmä vysokým zastúpením domácich holubov v potrave sokolov. Konkrétne tento pár nevyhniezdil

Porovnanie operenia približne rovnako starých mláďat z dvoch hniezd.

Foto: J. Chavko

Na koži na niektorých miestach boli pozorovateľné aj zápaly kože.

Foto: J. Chavko

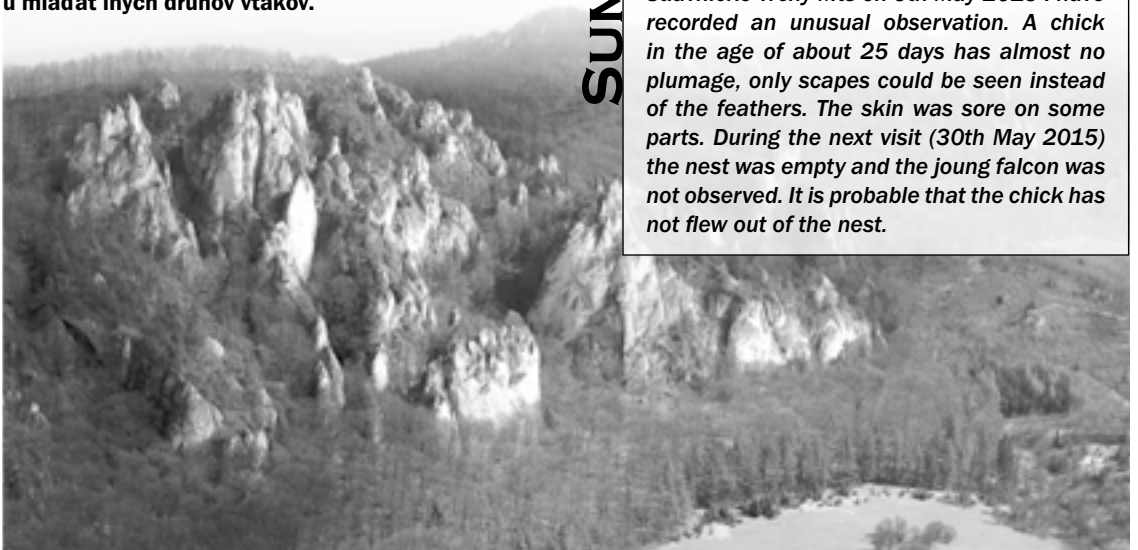
ani raz od roku 2012, napriek tomu, že na hniezde boli vždy znesené vajcia, ktoré neskôr zmizli a pod hniezdom sme nachádzali aj použité zábavné techniky, tzv. pirátov.

Tento prípad možno považovať v podmienkach Slovenska za ojedinelý, počas svojej dlhodobej praxe som sa s poruchou vývoja operenia nestretol ani u mláďat iných druhov vtákov.

SUMMARY

UNUSUAL PLUMAGE OF JUVENILES OF A PEREGRINE FALCON (*FALCO PEREGRINUS*)

During ringing of Peregrine Falcon chicks in Štiavnické vrchy Mts on 9th May 2015 I have recorded an unusual observation. A chick in the age of about 25 days has almost no plumage, only scapes could be seen instead of the feathers. The skin was sore on some parts. During the next visit (30th May 2015) the nest was empty and the young falcon was not observed. It is probable that the chick has not fled out of the nest.

MONITORING ORLA KŘIKLAVÉHO (CLANGA POMARINA) NA HORNOM SPIŠI V ROCE 2016

Josef Vrána, Oldřich Šreibr

V rámci malých členských projektů RPS jsme měli tu čest vrátit se v letošní hnízdní sezóně na necelé dva týdny pod svahy Spišské Magury a mapovat orly křiklavé. Vrátili jsme se na lokality, kde jsme „pomariny“ podrobně sledovali v letech 1988 až 2005. Co nás k tomu vedlo? Znova se podívat do míst, která nám přirostla k srdci a především vidět a vědět, jak to s orlem křiklavým po naší desetileté pauze v této kouzelné části Slovenska vypadá. Vzhledem k tomu, že z naší bývalé skupiny měli čas jen dva řešitelé ze tří (chyběl Tomáš Bělka), bylo za sledovanou oblast zvoleno menší území, než v minulosti, tvořené osmi čtvrtinami kvadrátů (6688A, 6688B, 6689A, 6689C, 6689D, 6788B, 6789A, 6789B) na ploše okolo 250 km². Mapovali jsme ve dvou týdenních turnusech a to v květnu a na přelomu června a července. Ptáci byli sledováni na lovištích z předem vybraných bodů v krajině a případně i z náhodných stanovišť po obvodu Spišské Magury a na jižních svazích Pienin. Na třiceti mapovacích bodech jsme pozorovali 52 hodin čistého času a získali celkem 321 faunistic-

kých pozorování různých druhů dravců. Z pohledu frekvence pozorování byl nejčastěji pozorovaným druhem orl křiklavý se 134 záznamy (41,7 %), následovaný kání lesní se 105 záznamy (32,7 %) a poštolkou obecnou s 31 záznamem (9,7 %). Na čtvrtém místě se ocitl orl skalní s 26 záznamy (8,1 %), který zde byl v minulosti námi řídce pozorovaným druhem. Z dalších druhů dravců byli pozorováni včelojed lesní, krahujec obecný, moták pochop, ostříž lesní, moták lužní, jestřáb lesní a sokol stěhovavý. Za celou dobu sledování nebyl v oblasti zjištěn výskyt luňáka červeného. Ačkoliv z minulosti nemáme záznamy o frekvenci pozorování orlů, tak opticky hodnotíme stav jako stejný a beze změny. Dalším cílem bylo zaměřit hnízdní teritoria orlů podle kategorií pro hnízdní mapování s tím, že přímé dohledávání hnízd jsme neprováděli. A jak to dopadlo? Podařilo se nám zaměřit 17 hnízdních teritorií, z toho 7 hnízdišť v kategorii D hnízdního mapování, 5 hnízdních okrsků v kategorii C a zbylých 5 okrsků v nejméně průkazné kategorii B. Na jihozápadním okraji sledované plochy

hníždili 2 páry těsně za její hranicí. Densita populace orlů křiklavých na sledované ploše v roce 2016 byla 6,8 páru / 100 km². V devadesátých letech minulého století jsme zde evidovali také 17 hnízdních okrsků, ale tento stav byl patrně mírně podhodnocen nedostatečným monitoringem v okolí Spišské Staré Vsi. Opět by se tedy dalo konstatovat, že stav populace je stabilní a ke změnám početnosti velmi pravděpodobně nedošlo. Co se však změnilo, je rozmístění jednotlivých párů v krajině z důvodu obsazení okrajových částí pohoří orlem skalním. Tato změna je markantní zejména na jihovýchodním okraji Spišské Magury od obce Lacková, přes Vyšné Ružbachy až po Podolíneec. Naopak na severovýchodním okraji pohoří od Kamienky po Velký Lipník a v severozápadní části Spišské Magury v okolí Spišské Staré Vsi je situace „pomarin“ velmi dobrá. Ve srovnání s prvním kontinuálním mapováním se orel křiklavý rozšířil do vyšších poloh do okolí obcí Lesnice, Haligovce a Velké Lesné, kde loví v úzkých údolích nebo na příkrých svazích.

Jak to vypadá s lovišti a porosty na hnízdištích? Loviště orlů pod svahy Spišské Magury tvoří převážně pastviny a horské louky, které nedoznaly zásadních změn. V jižní části sledované oblasti se v lovištích zvýšil podíl orné půdy s obilovinami. K rozsáhlým změnám lesních porostů v pohoří došlo v souvislosti s větrnou kalamitou, ale jedlové porosty na většině bývalých hnízdišť zůstaly zachovány. V krajině nejsou instalovány žádné technologické nástrahy v podobě nových vedení VVN nebo větrných elektráren. A co odečty kroužků? Do roku 2004 bylo ve sledované oblasti a v jejím širším okolí označeno celkem 234 mláďat, z toho min. 74 jedinců mělo ještě doplňkové barevné značení. Během letošního mapování jsme kontrolovali více než 10 orlů v past-

vinách, ale žádného s kroužkem jsme nezjistili. Rok 2016 byl prvním rokem našeho nového mapování a pro přesnější obraz o zdejší populaci je třeba ve sledování orlů křiklavých v regionu Horního Spiše pokračovat i v následující sezóně. Již nyní si ale dovolíme říci, že na Spišské Maguře nedošlo k výraznému poklesu hnízdní populace orlů křiklavých a že početnost je obdobná jako na konci minulého století.

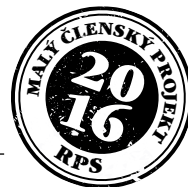
SUMMARY

MONITORING OF THE LESSER-SPOTTED EAGLE IN THE REGION HORNÍ SPIŠ IN 2016

In 2016 we carried out a Lesser-spotted Eagle (*Clanga pomarina*) mapping project in the Horní Spiš region. Eagles were observed from 30 points in the landscape with the aim to learn numerosness and positions of the nest territories. There were 17 pairs of Lesser-spotted Eagles found in the area of 250 km². Population density in the study area was 6,8 pairs /100 km². In comparison with the situation at the end of last century the population of these eagles didn't decrease in this region. Positions of nest territories of Lesser-spotted Eagles were changed because some of their previous localities were occupied by Golden Eagles (*Aquila chrysaetos*).

TRI ROKY S PLAMIENKOU

Tomáš Veselovský

Priznám sa, že keď sme pred tromi rokmi začali realizovať monitoring plamienky na Podunajsku, netušil som, čo nás čaká. Od starších kolegov sme získavali rôzne informácie, rady a nápady. Ale samotná realita bola prekvapujúca. Prvý rok bol skúškou ohňom. Obchádzali sme jedno družstvo za druhým. Zakaždým to isté. Získanie povolenia na vstup, kontrola podkrovia a všetkých možných aj nemožných úkrytov. Veľká radosť pri nájdení aspoň starého vývržku. Ten dával tušiť, že niekedy tu bola. Na tomto mieste, ale v inom čase. Postupne začínali byť kontroly demotivujúce. Ani na 70tej lokalite žiadna plamienka, nie to ešte hniezdiaci pár. Výsledok, o ktorom jedni pochybovali a druhí sa utvrdili v názore, že s plamienkou je to na Slovensku naozaj zlé.

Druhý rok sme začali vyvesovať búbky. Okrem plamienkovníkov aj kuvikovníky. Najprv na najvhodnejšie lokality, potom na všetky poľnohospodárske

družstvá vo vybraných regiónoch. Neraz sme sa predierali cez odpad, ktorý ležal na mieste dlhé roky. Bandasky od poľnohospodárskej chémie, obalový materiál, zabudnuté kosti hospodárskych zvierat. Niektoré miesta vyžadovali značnú dávku sebazaprenia. A niektoré aj odvahy. Prehnuté podlahy, šplhanie na vrchol vodojemu, komplikovaný prístup do podkrovia. Po tom, ako sme zažili sekundu strachu (toľko trvá pád zo štyroch metrov, keď sa pod vami utrhne celé schodisko), sme si dávali ešte väčší pozor. Počas druhej sezóny rapídne narástol počet pozorovaní plamienky. Na dve! Jednu plamienku sme pozorovali v podkroví družstva, druhú sme našli zranenú pri Kolárovo. A to k nám priletela v tom istom roku ako sa vyliahla v Česku.

Tretiu, tohtoročnú sezónu sme začali s veľkým odhodlaním. Neodradilo nás ani, že nám ukradli dosky pripravené na búbky, zohnali sme ďalšie. Na jar pre-

Dnes už vzácny záber – plamienka driemavá.

Foto: T. Veselovský

Plamienkovník.

Foto: T. Veselovský

Úkryt a vývržky.

Foto: T. Veselovský

Schodisko. Skrytá hrozba pre mapovateľa.

Foto: T. Veselovský

behli prvé kontroly obsadenosti lokalít. To bola veľká radosť, keď sme v nich našli čerstvé vývržky! Fotopasca na jednej z lokalít zachytila ďalšiu plamienku ako zalietava do boudky. Inú sme v tichosti sledovali, ako odpočívava v podkroví. Nasledovali ďalšie kontroly, ďalšie vyvesené boudky, pozorovania pribúdali. Prekonali sme magickú hranicu 100 skontrolovaných areálov, počet boudok načal štvrtú desiatku. Veríme, že v ďalšej, budúcoročnej sezóne, konečne príde ten povestný zlom. Malé mláďatá, ktoré dajú našim aktivitám zadosťučinenie. Plamienka z našej krajiny zmizla pomaly, nebadane, ale pripravujeme jej podmienky na veľký návrat.

SUMMARY

THREE YEARS WITH THE BARN OWL

Population of the Barn Owl was rapidly decreasing during last 30 years. In 2014, we started monitoring of Barn Owls in area of the Danube lowland. The aim of research was find location of breeding sites. During last three years we checked more than 100 agriculture farms, but we haven't find nest of the Barn owl. We observed only 12 non-breeding individuals.

Vrátia sa raz?

Foto: T. Veselovský

AKO SME VÝROM VYBUDOVALI HNIEZDO

Ladislav Šnírer, Andrej Dubravský, Stanislav Harvančík

Jednou z možností podpory populácie výra skalného je i budovanie umelých hniezd. Za finančnej podpory RPS v rámci MČP sme sa rozhodli na jednej z takýchto lokalít obsadenej výrom skalným takéto hniezdo vybudovať. Vybrali sme nefunkčný menší kameňolom, v ktorom pár výrov nemal veľa možností na bezpečné hniezdenie. Vhodné miesto sme po preskúmaní terénu zvolili pod previsom vo vrchnej časti kameňolomu. Po odstránení časti previsu sme sa rozhodli vzniknutú dutinu vytvárať a spevniť železnou konštrukciou proti zasypaniu. Konštrukciu sme vyrobili zo starého operadla sánok a železnej sieťovej konštrukcie používanej na stavbách. Sieťovinu sme ohli do tvaru podľa operadla a túto sme potom pomocou drôtu spojili s operadlom. Po zamaskovaní konštrukcie zvonku a úprave vo vnútri, bolo hniezdo pre výra hotové. Najväčšie prekvapenie nás čakalo pri fyzickej kontrole hniezdiska, kedy boli v hniezdnej dutine dve mláďatá výra skalného. Tieto boli počas kontroly označené predpísaním krúžkom. Na záver môžeme konštatovať, že naše rozhodnutie s vybudovaním umelého hniezda bolo správne. Prispeli sme tým k stabilizácii a posilneniu populácie výra skalného na Ponitří.

Podakovanie: Naše podakovanie patrí J. Foltánovi za pomoc pri výrobe konštrukcie.

Zosunutý svah, vhodné miesto na vybudovanie hniezda.
Foto: L. Šnírer

Pohľad do hotového hniezda.

Foto: L. Šnírer

Pohľad na umiestnenie hniezdnej dutiny. Foto: A. Dubravský

Obsadená dutina výrom skalným.

Foto: L. Šnírer

SUMMARY

ARTIFICIAL NEST FOR THE EAGLE OWL

One of the possibilities how to support a population of Eagle Owl is installation of artificial nests. Under our Small Member Project 2016 we decided to use this form of support on one of the sites occupied by the species. After adjustment of the rock overhang we placed a construction of old wooden sledge and iron mesh. The cavity was occupied already in the first year – the Eagle Owl hatched two chicks. The project was implemented under the programme of Small Member Projects of RPS.

3D OD ZSE – PODLOŽKA PRE SOKOLA LASTOVIČIARA MÁ ÚSPECH

Jozef Chavko

Hovorí sa o ňom, že je to vo vodorovnom lete najrýchlejší vták na svete. Pravdepodobne je to pravda, ide o úžasného lovca - dokáže uloviť aj dážďovníka či lastovičku. A práve tomu vďačí za svoje druhové meno. Tento sokol je tiež príkladom, že počet druhov, ktoré sa približujú k ľudským sídlam, rastie. V roku 2014 zahniezdili lastovičiara na okraji Bratislavy, v starom hniezde vrany, postavenom na stožiar. Vtedy úspešne vyvedli 2 mláďatká.

Po čase sa ale vranie hniezdo rozpadlo a keď v roku 2015 z ďalekej Afriky priletel sokolí pár, hniezdenie sa nevydarilo. Rozhodli sme sa pomôcť. V spolupráci so ZSE sme v rámci programu 3D od ZSE nainštalovali hniezdnu podložku a s napätím očakávali ich tohoročný prílet. Mamka sokolica nezaváhala a hneď si pohodlnú hniezdnu podložku všimla. Priebeh hniezdenia sme sledovali opatrne, z diaľky. V máji sedela samica na násade vajec, v júni nosila potravu a krmila mláďatká. Počas tohoročných extrémnych búrok ich dojímavosť a húževnatosť chránila. V polovici júla nás potešilo, keď z podložky vyleteli dve životaschopné mláďatká.

Druhá dôležitá etapa hniezdenia prebieha v auguste. Je obdobím, kedy pár krmí mláďatká ešte mimo hniezda a oni už sami začínajú loviť, pomerne často vo vzduchu, okrem napríklad lastovičiek aj väčšie druhy hmyzu. Naberajú silu a kondíciu pred nároč-

ným niekoľko tisíc kilometrovým odletom na trase, kde ich čaká mnoho prekážok. Obvykle je ich odlet načasovaný na odlet lastovičiek, dážďovníkov a iných spevavcov. Cestujú spoločne a z krídlov počas migrácie odlovujú slabé alebo choré jedince. Ako sme však spomenuli, nepohrdnú ani rôznymi druhmi hmyzu. Sokoly lastovičiara odletia v prvej polovici septembra a znovu ich uvidíme až v apríli na budúci rok. Veríme, že sa vrátia v plnom zdraví a znovu zahniezdia v našej podložke.

Všetko o programe 3D od ZSE sa dozviete aj na www.dravce.sk/3D.

SUMMARY

3D FROM ZSE – NESTING PLATFORM FOR THE HOBBY

Under the 3D project supported by the Západoslovenská energetika, a.s. (ZSE) we installed nest boxes for Saker Falcon, artificial platforms for Imperial Eagle, falcons and Eagle Owl. We did not forget the Hobby either. The artificial nest on an electric pylon was occupied immediately and the nesting was successful.

Mamka sokolica.

Foto: J. Chavko

Mláďatá v umelom hniezde.

Foto: J. Chavko

CESTA TAM A ZASE NASPÄŤ

Michal Noga

Nadpis článku som si vypožičal z diela J. R. R. Tolkiena – jeho náplňou nebude ale putovanie Bilba, ale pravidelné prelety havranov. Koniec koncov, aj o nich sa v Pánovi Prsteňov píše, napríklad i toto: „Žijú dlhé roky, majú dobrú pamäť a svoju múdrosť odovzdávajú potomkom.“ Celkom presné, nie? Ale spať do prítomnosti. V rámci projektu „Ochrana sokola červenonohého v Karpatskej kotline“ sme podrobnejšie sledovali i potravné správanie havranov v dvoch kolóniách, v obci Tvrdošovce a v obci Sokolce. Cieľom bolo zistiť, aký je rozptyl havranov z kolónie pri hľadaní potravy, ktorými smermi, alebo aké poľnohospodárske plodiny uprednostňujú.

Kolónie boli sledované 11× v roku 2014 (marec – jún) a 10× v roku 2015 (marec – máj). Priestor v okolí kolónií bol monitorovaný z 5tich vybraných pozorovacích stanovišť, pričom bol zaznamenávaný počet pozorovaných jedincov, plodiny a krajinné prvky, ktoré havrany využívali pri hľadaní potravy. Pod potravným správaním sa považovalo najmä aktívne vyhľadávanie potravy počas chôdze. Osobitne sa sledoval smer odletu a príletu havranov z kolónie.

A na čo to celé malo byť dobré? Odpoveď je jednoduchá – havran čierny je stále poľovnou zverou a jeho

odstrel je povolený v rámci ochrany drobnej poľovnej zveri. A tak sme sa chceli presvedčiť, ako to s jeho potravným správaním je v skutočnosti. Na túto tému bolo publikovaných nemálo článkov, no lepšie je raz vidieť, ako sto ráz počuť (alebo čítať). Preto sme sledovali tiež reakcie „ohrozenej“ skupiny živočíchov – zajacov a bažantov. Ako posledný test sme použili rôzne potravné atraktanty – zvyšky potravín, vajecné škrupiny a vajcia, ktoré sme nastražili v rôznom prostredí v blízkosti a kolónie a sledovali, či na ne budú havrany reagovať.

A ZISTENIA?

Ak by sme mali slovné popísať to čo sme zistili zo záznamov o 4429 havranov, tak je to pomerne jednoduché. Havrany lietajú tam a zase naspäť. Odbornejšie? Počas jednotlivých kontrol vo väčšine prípadov sa prevažoval odlet a prílet havranov z (alebo do) kolónie z jednej, resp. dvoch svetových strán. Havrany – zvyčajne okolo 50 – 60% z pozorovaných jedincov využívali aktuálnu lokálnu potravnú ponuku, najväčším lákadlom boli porasty, na ktorých prebiehala orba alebo kosenie krmovín.

Večné hádky. Ale potrebujú sa.

Foto: J. Chavko

Havrany.
Foto: M. Noga

Použitý dopravný prostriedok.
Foto: M. Noga
Získané poznatky môžem zhrnúť i takto:

- ♦ havrany využívajú aktuálnu potravnú ponuku, pričom preferujú plochy s nízkou, alebo riedkou vegetáciou, lúčne porasty a viacročné krmoviny (najmä po kosení), v menšej miere hnojiská a areály PD
- ♦ v prípade, že v potravnom areály prebiehalo kosenie lúk alebo viacročných krmovín, uprednostnili havrany tento potravný zdroj pred skládkou
- ♦ havrany neboli pozorované vo vyššej vegetácii (nad 30 cm), maximálne vo vyššom poraste (ďatelina) vyhľadávali miesta, kde bol porast nízky alebo preriedený
- ♦ napriek predpokladom boli len zriedkavo pozorované na hnojisku (Bodza – Lipové), naopak, iné hnojisko pri areály PD Sokolce využívali častejšie
- ♦ pri zbere potravy boli pozorované prevažne do vzdialenosti 2.5 km, max. 6.5 km, vzdialenejšie miesta však neboli kontrolované pravidelne
- ♦ počas priameho pozorovania bolo len v jednom prípade možné identifikovať prinášanú korisť mláďatám – jednalo sa o hraboša poľného, uloveného na kosenej lúke; podľa charakteru potravného správania (zberu potravy) havrany nekonzumovali stavovce – pravdepodobne zbierali bezstavovce, alebo rastlinnú potravu
- ♦ počas monitoringu nebol zaznamenaný prípad interakcie medzi havranom a žiadnym druhom poľovnej zvery (bažant, prepelica, zajac, kačica divá) ani medzi havranom a inými druhmi spevavcov. Len v niekoľkých prípadoch preletujúce havrany atakoval samec sokola myšiara z hniezdiaceho páru

Môže byť havran problémom? Pre drobnú zver určite nie. Otázne je, do akej miery dokáže spôsobiť ujmu na poľnohospodárskych kultúrach – v obľube majú najmä klíčiacu kukuricu. Negatívne reakcie spôsobuje hluk. Pre nás, ornitológov je pri občasnej návšteve havranej kolónie ich neustále krákanie krásnym koloritom, ale osobne uznávam, že pre neornitologických obyvateľov obcí s kolóniami to vyžaduje veľkú dávku tolerancie.

SUMMARY
THERE AND BACK AGAIN

*In 2014 and 2015 a survey of a diet of the Rook (*Corvus frugileus*) was made in two nesting colonies (Sokolce, Tvrdošovce). The aim was to gather data to support the whole year protection of the species in several selected areas. The survey has confirmed that the Rook prefers in spring low vegetation and perennial forage. The most attractive was as supposed areas where the mowing or ploughing took place. During the monitoring no case of interaction of the Rook with a game species (Pheasant, Common Quail, Hare, Common Duck) was recorded neither of the Rook and other Passerines.*

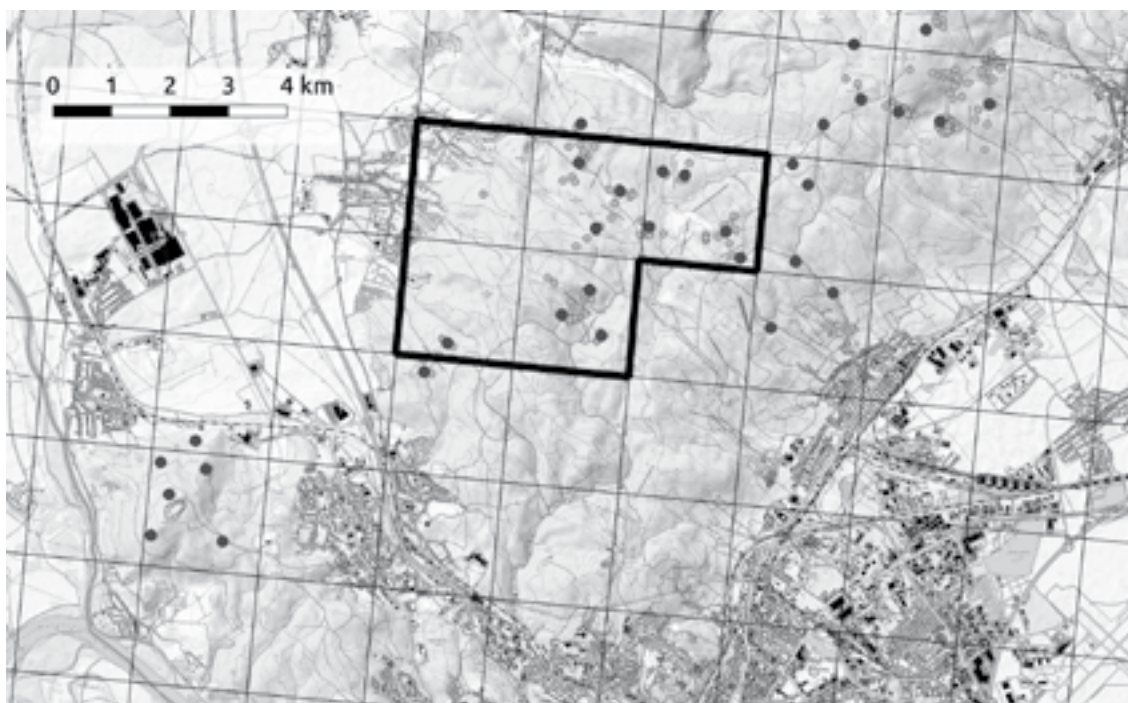
MAPOVANIE SOV V LESOCH MALÝCH KARPÁT PRI BRATISLAVE

Vladimír Nemček

Základom poznatkov o stave druhov sú štúdie o rozšírení, početnosti a hustote populácie na určitom území. V súčasnej dobe prebiehajú dve veľké mapovania vtákov pre potreby nového atlasu vtákov Slovenska a Atlasu vtákov Bratislavy. Využitím finančnej podpory RPS bol realizovaný MČP „Mapovanie sov pre potreby Atlasu vtákov Bratislavy“. Cieľom projektu bol prieskum časti Malých Karpát, patriacich do katastrálneho územia mesta Bratislava. Pre zachovanie jednotnej metódy a dosiahnutia porovnateľných výsledkov boli použité digitálne záznamníky. Na vopred vytipovaných miestach boli umiestnené tak, aby bola pokrytá plocha štvorca 2×2 km. Jeden štvorec bol monitorovaný zároveň 3 záznamníkmi po dobu 1-2 nocí, pričom bola určovaná pozícia volajúceho jedinca na základe hlasitosti a smeru prichádzajúceho volania. Teritória boli určené na základe

teritoriálnych hlasov samcov a dvojitých registrácií agresívnych prejavov. Celkovo bolo zmapovaných 5 štvorcov v rámci tohto projektu. Mapovanie prebiehalo od 23.2.2016 do 4.4.2016. Podľa očakávania boli zaznamenané iba sovy obyčajné (*Strix aluco*). Študovaná oblasť je tvorená prevažne bukovými a menej dubovo-bukovými porastmi, ktoré patria prevažne medzi kategóriu lesov osobitného určenia. Najviac jedincov bolo zaznamenaných v štvorci Vydrica, kde bolo naraz zaznamenaných 5 volajúcich samcov. V tomto štvorci boli viaceré otvorené plochy po veternej kalamite v roku 2010 a tiež staré lesné porasty v okolí potoka Vydrica. Naopak žiadne teritórium nebolo zaznamenané v štvorci Sekýl, bolo tu zaznamenané iba krátke kontaktné volanie počas celej noci. Celková hustota 0,6 teritória/km² je relatívne vysoká pre prevažne biotopy bukových lesov a zhodu-

Monitorované územie a zistené teritória sovy obyčajnej.

Mapa: V. Nemček

Je sa s údajmi pre podobný typ biotopu zo Slovinska, Čiernej Hory či Poľska. V dvoch štúdiách v Slovinsku a Čiernej hore (Vrezec 2003, Vrezec a Saveljil 2006) bola priemerná hustota teritórií stanovená na 0,6 (les tvorený dubom, bukom a borovicou) resp. 0,56 teritória/km² (les tvorený jedľou, smrekom a bukom). V Poľsku (Matysek a kol. 2015) bola hustota teritórií vyššia - 0,7 teritória/km² (les tvorený borovicou, bukom a dubom).

Na lokalite Cimbál nefungovalo nahrávanie na jednom diktafóne, aj vďaka tomu môže byť počet teritórií v danom štvorci podhodnotený. Na ostatných miestach diktafóny fungovali spoľahlivo. Celkovo bolo zapísaných 161 záznamov do databázy AVES. Projekt výrazne pomohol k zmapovaniu menej navštevovaných častí Malých Karpát v katastrálnom území Bratislavy.

Štvorec	Počet teritórií	Hustota
Vydrica	5	1,25
Malinský vrch	3	0,75
Hrabovina - Srnie	3	0,75
Sekýl	0	0
Cimbál	1	0,25
Za hranicami štvorcov	2	
Počet teritórií celkovo	14	
Počet teritórií v štvorcoch	12	0,6

Použitá literatúra

- Matysek M., Figarski T., Wieczorek P., Wyka J. Kajtoch L. 2015. Abundance of the Tawny Owl *Strix aluco* and Ural Owl *Strix uralensis* in fragmented forests in central Malopolska Province. *Ornis Polonica* 56: 287-297.
- Vrezec A. 2003. Breeding density and altitudinal distribution of the Ural, Tawny and Boreal Owls in north Dinaric Alps (central Slovenia). *Journal of Raptor Research* 37(1): 55-62.
- Vrezec A., Saveljil D. 2006. Breeding density of Tawny Owl *Strix aluco* territories in montane forests of Mountain Bjelasica (Montenegro). *Ciconia*: 41-47.

SUMMARY

SURVEY OF OWLS IN THE FORESTS OF MALÉ KARPATY MOUNTAINS NEAR BRATISLAVA CITY

The owl survey was realized within the Bratislava city area - part of Malé Karpaty mountains. Altogether, five squares (2x2 km) was counted by acoustical monitoring (using of audio recorders). Each square was monitored by 3 audio recorders for min. 1 night. The area is covered especially of the beech and mixed oak-beech forests. Average density of tawny owl territories represents 0,6 territory/km².

VŠETKY CESTY VEDÚ...

Michal Noga

Iste to poznáte. V Ríme som zatiaľ nikdy nebol, neviem, či sa tam, alebo v blízkom okolí dajú pozorovať vtáky. Ja som si preto za cieľ svojich ciest zvolil miesta, ktoré síce neoplývajú historickými pamiatkami, ale určitú výpovednú hodnotu o ľudskej spoločnosti a kultúre majú. Vybral som si smetiská; presnejšie – skládky komunálneho odpadu. Neskúmal som stratigrafiu, nepátral po využitelných surovinách, ale chodil som tam pozorovať vtáky. Zaujímalo ma, či aj v našich podmienkach tieto miesta lákajú vtáctvo, najmä dravce a sovy. Metodika bola jednoduchá – na vybraných skládkach som si posedel vo vzdialenosti, v ktorej som nerušil vtáky a monokulárom som sledoval dianie. Prvotné plány určovať čajky som prehodnotil a do AVESu som zapisoval „Lar cach/mich“. Možno niekedy v budúcnosti... Celkovo som získal cez 450 záznamov o 45 druhoch vtákov.

Monitoring bol rozdelený na dve časti – jarú (a hniezdnu) a jesennú. Jarné sledovanie bolo príjemné, s očakávanými druhmi aj priebehom, ten jesenný bude ukončený v decembri. Úprimne – čakal som trochu viac, napríklad častejší výskyt hají červených, hají tmavých alebo orlov kráľovských či orliakov morských. Samozrejme, podľa niekoľkých (presnejšie štyroch) 4 návštev každej z lokalít nemôžem robiť veľké závery, ale nezdá sa mi, že by pre nich boli skládky rozhodujúcou podmienkou ich výskytu a ani výrazným magnetom. Iste, vyskytli sa i na miestach, kde nie sú známe hniezdne lokality, ale neodvažujem sa tvrdiť, že to bolo kvôli skládke. Iné to bolo v prípade sokola sťahovavého a sokola rároha. Tam bola väzba na skládku celkom zjavná podľa rovnice: skládka + čajky = sokol sťahovavý, prípadne sokol rároh.

Nočný výskum za mňa čiastočne realizovali diktafóny. Tu som tajne dúfal v nahrávku výra, ale potvrdil

sa len na lokalite, kde už bol známy. To, že skutočne skládku využíva, potvrdili i fotografie z jeho hniezda. Ak mláďaťu nechutili potkany, nemalo veru pekné detstvo.

Okrem monitoringu som v okolí skládok kontroloval i 22 kV vedenia. V archíve mám niekoľko smutných fotiek. Našťastie, v jarnom období nepridubli žiadne nové. Uvidíme na jeseň.

Skládky sú určite veľmi zaujímavým prostredím, s ktorým treba počítať pri rôznych aspektoch terénnej ornitológie. Či už plánujeme faunistický monitoring, exkurzie pre verejnosť, ochranný manažment alebo sledovanie farebne značených jedincov. Monitoring bol podporený Malým členským projektom RPS.

SUMMARY

ALL ROADS LEAD TO...

Waste dumps are a very attractive habitat for various species of birds. Therefore they become part of a Small Member Project of RPS. A survey during spring and autumn migration was carried out. The occurrence of owls was verified by acoustic monitoring. A survey of 22 kV power lines around waste dumps was carried out as well. Even if several rare species of birds of prey were observed, only the presence of saker falcon and peregrine falcon was related to the waste dump (or more precisely to the gulls occurring around).

Zohorská skládka odpadu.

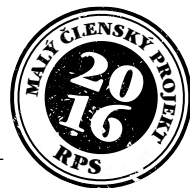
Foto: M. Noga

Výrie hniezdo neďaleko skládky.

Foto: J. Chavko

MONITORING VYBRANÝCH DRUHOV SOV V ŠIRŠOM OKOLÍ PIEŠŤAN

Ján Kočí, Juraj Schuchmann

Aj v tomto roku 2016 som v širšom okolí Piešťan na úseku približne 40 km dlhom od Nového Mesta nad Váhom po Hlohovec pokračoval s detailným špecializovaným výskumom zameraným prioritne na výriku lesného (*Otus scops*), ale aj kuvika obyčajného (*Athene noctua*) a plamienku driemavú (*Tyto alba*). Lokality od Nového Mesta nad Váhom po Trenčín boli tiež predmetom môjho záujmu, avšak tieto lokality som predovšetkým z časových dôvodov neprechádzal pravidelne denne, ale iba sporadicky, raz za týždeň. To znamená, že celá skúmaná plocha má približne dĺžku 60 km. Výskum som prevádzal podobne ako v predchádzajúcich rokoch (od roku 2008) predovšetkým v lužných lesoch po oboch stranách povodia rieky Váh, ale aj v príľahlých obciach. Pre uľahčenie práce som začal s výrobou a inštaláciou búdok na lokalitách, kde som predpokladal, že by mohli uvedené druhy hniezdiť a na lokalitách, kde som zaznamenal pobytové znaky, hlasové prejavy ako aj vizuálne pozorovanie. Búdky som v úvode vyrábal z drevených dosiek. Búdky pre výrikov, nakoľko boli inštalované v otvorenom teréne, som natieral vode odolným náterom belinka, ktorý mi bol doporučený a ktorý sa mi aj osvedčil. Búdky pre kuvikov a plamienky sú bez náteru nakoľko sú inštalované v krytých budovách a objektoch. Tieto búdky boli zabezpečené proti vniknutiu predátorov, predovšetkým proti kunám. Pri inštalácii búdok v objektoch bola použitá poľnohospodárska technika a pracovníci firmy Granelam a.s.. Neskôr som búdky pre výrikov začal vyrábať z vodo-

vdzornej, resp. z vode odolnej preglejky hrúbky 18 a 20 mm, kde som steny búdok zoskrutkoval, nakoľko spájanie jednotlivých strán búdok pri použití preglejky klincami sa nedalo technicky realizovať. Bolo to pomerne pracné a veľmi náročné na čas nakoľko sa všetky spoje museli najskôr predvrtávať a potom až skrutkami spojiť. V súčasnej dobe jednotlivé diely búdok pre výrikov lepím lepidlom Mamut čo sa mi osvedčilo, nakoľko pri spojení dochádza k okamžitej fixácii a veľmi pevnému spoju. Aj napriek tomu, že materiál je vode odolná preglejka, všetky búdky natieram spomínaným náterom. Z pohľadu pracovného času, ale aj z pohľadu technickej náročnosti, je tento systém výroby búdok s určitou najrýchlejší a najpohodľnejší spôsob. Predné časti niektorých búdok pre výriku som ešte oblepoval kôrou zo starých stromov, aby búdka vyzerala čo najprirodzenejšie a aby sa čo najviac podobala na prirodzenú dutinu. Búdky pre kuvikov a plamienky sú vyrobené zo starých dosiek, zo zbúraných objektov družstva a nevratných drevotriekových obalov. Na interiérovú výstelku som vo všetkých búdkach použil zošrotované kukuričné vretená. Tento materiál má priemer cca 7 – 8 mm je pomerne mäkký ale zároveň aj pružný takže násadu vajec v žiadnom prípade nemôže poškodiť.

Zdá sa mi, že na Slovensku máme pomerne málo údajov týkajúcich sa druhu *Otus scops* a to či už výskytových údajov počas migrácie, údajov ktoré by zaznamenávali prítomnosť jedincov, alebo párov

Výrik lesný (*Otus scops*).

Foto: J. Kočí

Kuviky obyčajné (*Athene noctua*).

Foto: J. Kočí

Pre kuvika - pohľad dnu.

Foto: J. Kočí

Búdky do intravilánu s ochranou proti predátorom. Foto: J. Kočí

Inštalácia búdky.

Foto: J. Kočí

Búdka pre výrika lesného.

Foto: J. Kočí

v hniezdnej dobe a predovšetkým údajov s preukázaným a dohľadaným hniezdením. Predpokladám, že tento stav môže byť z veľkej miery aj ovplyvnený nedostatočným monitoringom tohto atraktívneho druhu. Len pre informáciu tu uvediem z môjho pohľadu niekoľko zaujímavých základných údajov.

Najskorší zistený prílet	23.3. 2016 – 1 ex.
Najneskorší výskyt	15.10.2012 – 1 ex.
Najviacej zaevidovaných jedincov – jarná migrácia	20.4. 2016 – 13 ex.
Najviac zaevidovaných jedincov (ad. + juv)	6.8.2014 – 21 ex.
Najviacej jedincov počutých z 1 pozorovacieho bodu	25.4.2016 – 4 ex.
Najmenšia vzdialenosť dvoch hniezdiacich párov	107 m

Na základe mojich štatistických údajov som zistil, že ideálny čas zaevidovať výrikov počas migrácie na lokalitách, ako aj na možných hniezdiskách je po 15. apríli.

Na záver sa chcem poďakovať aj touto cestou za odsúhlasenie Malých členských projektov a s tým súvisiacim poskytnutím finančnej podpory od mimovládnej organizácie Ochrana dravcov na Slovensku, od SOS/BirdLife Slovensko a v neposlednom rade patrí moja vďaka aj Ing. Jurajovi Schuchmannovi, majiteľovi firmy Granelam a.s. Ostrov pri Piešťanoch, ktorý ma v tejto činnosti taktiež podporuje a zároveň je spolurealizátorom výskumu. Všetky finančné prostriedky z Malých členských projektov boli použité iba na výrobu hniezdných búdok, ktoré boli vyrobené a inštalované vo vhodných biotopoch. Aj vďaka tejto finančnej pomoci, ktorá z časti pokryla náklady v tomto roku bolo inštalovaných ďalších 35 búdok pre výrika, 6 pre plamienku a 10 pre kuvika. Na sledovanom území som v tomto roku zaevidoval 7 hniezdiacich párov výrika, 3 páry kuvikov a v priebehu celého výskumu som zatiaľ nezaevidoval žiadny hniezdiaci pár plamienky aj napriek tomu, že tu plamienky v minulosti hniezdili na viacerých lokalitách.

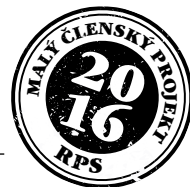
SUMMARY

SURVEY OF OWL SPECIES
AROUND PIEŠŤANY

In 2016 a survey and creating of nesting opportunities for three owl species was carried out around Piešťany with a support of a Small Member Project of RPS. 35 nest boxes for *Otus scops* were installed (7 breeding pairs identified), 6 nest boxes for *Tyto alba* (no breeding pair identified) and 10 nest boxes for *Athene noctua* (3 breeding pairs).

DETI DRAVCOM – DRAVCE DEŤOM

Mgr. Stanislav Kováč

V roku 2015 sme boli privolaní riaditeľkou Základnej školy s materskou školou v Červenom Hrádku k dvom mladým sovičatám, ktoré žiaci našli na školskom dvore. Okolo školy bol veľký park plný starších stromov. Sovičatá spadli aj s hniezdom, rovno pod školské okná. Za prítomnosti personálu sme im urobili nové, pevnejšie hniezdo. Záchraná akcia sa podarila, nakoľko hneď na druhý deň bola v hniezde aj samica a zohrievala nakrmené mláďatká. Tie rovno pred očami detí úspešne vyhniezdili a na radosť žiakov ešte zopár dní poletovali po školskom parku.

Všimli sme si, že škola je lokalizovaná v okrajovej časti dedinky, obklopená rozsiahlymi poľnohospodárskymi kultúrami, na ktorých posedávali a lovili viaceré dravé vtáky. Školský park tu vytvára akýsi ostrovček plný zelene a ponúka nielen úkryt, ale aj vzácne hniezdne príležitosti pre vtáky. Dokonca v ňom úspešne hniezdi aj pár myšiakov lesných. Sovy boli v starom polorozpadnutom veвериčom hniezde, ktoré vo vetre spadlo aj s mláďatami. Už vtedy sme si uvedomili, že je to veľmi vhodná lokalita pre podporu hniezdných príležitostí menších druhov dravcov a sov. Načrtli sme túto možnosť vedeniu školy a oni

to uvítali. Aj preto, že priamo v parku budujú letnú triedu – altánok, kde bude prebiehať environmentálne vzdelávanie detí priamo v prírode. Dokonca sme sa spoločne dohodli na umiestnení niektorých búdok tak, aby žiaci mohli priamo z tried sledovať, čo sa v nich deje.

V rámci schváleného Malého členského projektu na rok 2016 som vyrobil 15 polobúdok. Päť som umiestnil v biosade pri Koliňanoch, 5 na ZŠ Na Hôrke v Nitre a zostávajúce na spomínanej základnej škole. Z dôvodu mojej vysokej pracovnej zaneprázdnenosti sme 5 polobúdok do školského parku v Červenom Hrádku namiesto marca rozvešali až v máji, čo už bolo pomerne neskoro pre túto hniezdnú sezónu. Nie však pre školákov. S riaditeľkou školy sme naplánovali tento deň tak, aby žiaci sami pomáhali pri ich umiestňovaní a zároveň sa niečo nové o dravcoch dozvedeli. Deti mali praktické vzdelávanie vonku v prírode a pomáhali aj s rozmiestňovaním búdok. Každú búdku, ktorú sme spoločnými silami umiestnili na strom, sprevádzal ich spontánny potlesk a radosťné výskanie. To všetko sa iba umocnilo, keď sme za ich prítomnosti priamo v školskom parku vy-

ZŠ Červený hrádok – malí ochrancovia prírody.

Foto: S. Kováč

Radosť detí bola najväčšou odmenou.

Foto: S. Kováč

Vypúšťanie rehabilitovaného krahulca bolo pre deti silným zážitkom.

Foto: S. Kováč

pustili na slobodu zrehabilitovanú samicu jastraba krahulca z Nitrianskej rehabilitačnej stanice. Tá sa priam ukázkovo zdvihla kolmo hore a na pár sekúnd si sadla pred očami tleskajúcich detí na konár. Len čo sa rozhládla, letela ďalej medzi stromy, až sa nám úplne stratila z dohľadu. Takéto momenty, keď prinavraciame vtáka opäť do voľnej prírody, sú pre nás ochranárov vždy silné, zažiť to však v prítomnosti rozžiarených detských očí, to bolo nezabudnuteľné! V tej chvíli sme pred sebou videli desiatky budúcich ochranárov, nadšených pre svoju prácu. Fakt, nezabudnuteľné momenty! Pre žiakov o to intenzívnejšie, že všetko sa odohrávalo za prítomnosti médií a deti sa večer videli aj v televízii.

Po umiestnení búdok a úspešnom vypustení jastraba sme so žiakmi pracovali aj ďalej a premietli im náš film s ochranárskou tematikou - *Sokol rároh, klenot našich nížin*. Potom nasledovala spoločná diskusia o nezastupiteľnej funkcii dravcov v ekosystéme. Deti sa po celý čas aktívne zapájali do činností a so záujmom diskutovali aj o potrebe chrániť nielen naše dravce, ale aj celú prírodu.

My všetci vieme, že ochranárske snaženie prinesie želané výsledky až vtedy, ak nadobudne masovejší charakter a ľudstvu prestane byť ľahostajný stav, do akého sme my ľudia dostali našu planétu. Pár zapálených nadšencov síce dokáže urobiť veľa, no veľký posun k lepšiemu môže nastať až vtedy, keď väčšina z nás bude ťahať za ten správnejší koniec lana. Preto si myslím, že práve práca so školskou mládežou by mala byť jednou z priorit našej ďalšej ochranárskej činnosti.

So zamestnancami školy v Červenom Hrádku a ich žiakmi sme strávili zmysluplný a krásny deň, takže vytvorili základy pre ďalšiu spoluprácu v oblasti ochrany životného prostredia. Teraz už len dúfam, že kvôli deťom sa aj šťastena prikloní na našu stranu a na jar budú aspoň z jednej búdky vykúkať mladé sovy či sokolíčatá. Nech deti zažijú ten pocit, keď sa oplatilo pomáhať! Držme im palce, zaslúžia si to!

SUMMARY

CHILDREN FOR BIRDS OF PREY – BIRDS OF PREY FOR CHILDREN

In 2015 a nest of the Long-eared Owl fall down from a tree in the area of Primary School in Červený hrádok. In cooperation with the head office of the school we installed a new nest nest, where the owls nested successfully in front of the eyes of children attending the school. This was a beginning of cooperation. In 2016 we installed 5 nest boxes in the area of the Primary School, held a presentation about importance of birds of prey and owls. The children participated on a release of a Sparrowhawk into the wild. Education of youth should be a priority of conservation measures. The project was implemented under the programme of Small Member Projects of RPS.

Sokol stáhovavý (*Falco peregrinus*)
Foto: Jozef Chavko

Sokol stáhovavý (*Falco peregrinus*)
Foto: Jozef Chavko

Kuvik obyčajný
(*Athene noctua*)
Foto: Jozef Čavko